24

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA DE CAVSSIS ANXIETATIS AEGROTANTIVM EIVSQVE CVRATIONE

QVAM
SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS
ET
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
PRAESIDE
VIRO ILLVSTRI EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
DOMINO
D. ANDREA ELIA BVCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSILIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITE PALAT. CAESAREO,
PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS LEGITIME IMPETRANDIS
AD D. IX. SEPT. A. S. R. MDCCXLVII.
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
THEODORVS GERLING,
IVENA POMERANVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IO. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

VIRO
ADMODVM REVERENDO ET DOCTISSIMO
GERHARDO GERLINGIO
ECCLESIARVM IN IVEN, IAPENZIN, DENNIN
ET NEVENDORFF
PASTORI VIGILANTISSIMO
ATQVE OPTIME MERITO,
PARENTI SVO INDVLGENTISSIMO
AETERNA PIETATE ET SANCTIMONIA AD EXTREMVM
VITAE HALITVM DEVENERANDO,
LEVIDENSE HOC LVCVBRATIONVM ACADEMICARVM
QVALECVNQVE SPECIMEN,
AMORIS SVI
SVMMAEQVE OBSERVANTIAE
DOCVMENTVM,
SACRVM ESSE IVBET
AVCTOR.

VIR ADMODVM REVERENDE,
PARENS SVMMA ANIMI RELIGIONE COLENDE.

Nulla ſane opportunior mihi contingere potuiſſet occaſio, qua TIBI, PARENS OPTIME, pietatis meae ſempiternae, qua TE, quoad vixero, ſum proſecuturus, publicum quoddam ſtatuere monumentum, meaeque mentis gratiſſimae pignus haud contemnendum exhibere poſſem, quam praeſens iſta, qua ſtudiorum meorum ſpecimen quoddam publicum eruditorum examini ſubiicere debeo. Mihi enim circumſpicienti, cuinam haſce meas lucubrationes nuncuparem, nemo ſane quam TV, cui maiori iure a me poſſent conſecrari, occurrit. Neque hoc TIBI, PARENS SVMME VENERANDE, mirum videri poteſt, cum, cuinam plura, quam TIBI, ſi a DEO diſceſſero, debeam, inueniam omnino neminem. Tot tantaque TVA in me exſtant merita atque beneficia, vt meum ingenii flumen & dicendi copia illis, non dicam extollendis, ſed tantummodo enarrandis non ſufficiant. Qantae enim curae TIBI, CARISSIME AMANTISSIMEQVE PARENS, a paruulo omni fuerim tempore, quanto ſtudio mentem meam vel optimis recte viuendi praeceptis omnibusque doctrinis, quibus aetas puerilis imbui debet, curaueris inſtruen-

ſtruendam, quanta omnis generis beneficia ex amoris TVI abundantia in me ſint profecta, quam optime tandem ſaluti meae ac felicitati ſemper inuigilaris, ego optime habeo perſpectum atque exploratum. Quinque TIBI, PATER MAXIMOPERE COLENDE, in academiis erant alendi filii, quorum me vltimum per quinque integros annos in hacce celeberrima Muſarum ſede ſuſtentaſti, omniaque, quae ad mea litterarum ſtudia rite proſequenda neceſſaria erant, ſubſidia benigne atque lubenter mihi ſuppeditaſti, quin longius, hocce ſi non ſuffeciſſet luſtrum ad mea perficienda ſtudia, mihi conceſſiſſes tempus hic commorandi & ſtudia mea proſequendi. Quae omnia ſi tacitus mecum perpendo atque admiror, omnem ſane humanitatis ſenſum exuiſſe iure meritoque viderer, niſi expectatiſſima hac occaſione qualemcunque meam tot tantorumque beneficiorum, quae inuſitatiſſima TVA liberalitas in me & contulit & indies propemodum auxit, gratam atque immortalem memoriam apud animum TVVM relictam velim teſtatiſſimam. Noli vero putare, me, dum qualecunque grati mei animi monumentum TVO erga me PATERNO AMORI ſummaeque munificentiae hiſce litterulis ſtatuero, eo hoc feciſſe animo, vt meum TIBI plene ſoluerem debitum, atque ab eo me liberarem, ſed potius TIBI certo perſuadeas, me eo tantum animo hocce TIBI munuſculum obtuliſſe, ne me

 tam

tam innumerorum, quae in me clarissima maximaque exstiterunt, beneficiorum plane immemorem, ingratum, atque iis prorsus indignum iudicares. Suscipe igitur istud, ea, qua soles, humanitate, munusculum, nec eius tenuitatem specta, sed ardentissimum eius, qui offert, desiderium, suam erga TE voluntatem testandi, & simul comprobandi, quam grato animo tot beneuolentiae atque amoris a TE in se profectas significationes recolat. Ego Numen oro atque obtestor diuinum, vt TE, DVLCISSIME PARENS, quam diutissime saluum atque incolumem omnique felicitatis genere florentem, in familiae nostrae decus atque laetitiam, conseruet, omniaque incepta atque negotia TVA TIBI fauste, feliciter, prospereque semper euenire iubeat, mihi vero PATERNVM TVVM amorem perpetuo custodiat. Ita voueo

VIR ADMODVM REVERENDE,

PARENS SVMMA ANIMI RELIGIONE COLENDE,

TVI NOMINIS

amantissimus & obseruantissimus filius

THEODORVS GERLING.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
DE
CAVSSIS
ANXIETATIS AEGROTANTIVM
EIVSQVE CVRATIONE.

PROOEMIVM.

Quum de aliquo Diſſertationis, quae mihi pro ſummis in Medicina honoribus legitime impetrandis ſcribenda erat & defendenda, argumento eligendo cogitarem, multa eaque varia vtique occurrerunt themata, ſat digna mihi viſa, quae peculiari pertractarentur tali ſcripto. Ex his vero omnibus illud prae ceteris elegi, quod huius Diſſertationis fronti eſt inſcriptum, tum quoniam materiae ſuauitate & vtilitate ſe commendat, tum praeſer-

tim,

tim, quoniam tam ad theoriam, quam praxin ſpectat medicam, ita vt in eiusdem elaboratione clarius, quantum meae in his vtrisque valeant vires, oſtendere posſim, atque praeterea a nemine, quousque mihi ſaltem conſtat, in peculiari Diſſertatione id iam fuit pertractatum. Si quod enim eſt phaenomenon, quod etiam nunc craſſis occultatum eſt & circumfuſum tenebris, ANXIETAS certe eſt, qua aegri, tum chronicis, tum acutis morbis laborantes, crudeliter torquentur, & ſimul exinde patet ratio, cur Medici de eiusdem indole & curatione adeo diuerſas foueant ſententias. Plerique audito anxietatis nomine ſtatim de remedio illam debellandi cogitant, antequam eius cauſſam in corpore praeſentem inueſtigarunt & detexerunt; quae curandi ratio, quam abſona ſit & quantum inprimis rationalis medendi methodi legibus repugnet, cum anxietas a multis admodumque variis proficiſci posſit cauſſis, & diuerſam pro earum varietate poſtulet medelam, adeo clarum eſt & per-

perſpicuum, vt nulla egeat probatione. Quemadmodum vero dilucida atque perſpicua ſymptomatum, in aegris obuiorum atque explicatu difficilium enodatio, maximum Medicinae, practicae potiſſimum, affert lumen atque emolumentum; ita ex clara & diſtincta commemorabilis iſtius ſymptomatis, multis iisque tum chronicis, tum acutis morbis familiaris, *anxietatis* ſcilicet, explicatione, non minor in praxin medicam redundabit vtilitas, vnde hoc ſymptoma tanto libentius in me ſuſcepi explanandum, quo crebrius in aegris obſeruatur. Periculum ergo mearum virium, quid ferre valerent quidque recuſarent, facturus, in hacce Diſſertatione inaugurali in *anxietatis morboſae cauſſas, effectus & curationem* inquirere mecum conſtitui. Deus itaque T. O. M. fortunet hunc meum laborem, vt in ſui Ipſius gloriam, ſalutaris ſcientiae incrementum & aegrotantium ſalutem cedat!

§. I.

Ad quaenam in anxietate ſit reſpiciendum.

Qui *anxietatis* naturam atque indolem altius mente ſecum perpendit, ſine vllo perſpiciet negotio, in eadem explicanda ad duo eſſe reſpiciendum, nimirum primo ad mutationes, quae in anima contingunt, & deinde ad illas, quae in corpore ſunt praeſentes. In omnibus enim, quotquot ſunt, qui anxietate affliguntur, non corpus ſolum, ſed anima etiam ſimul afficitur. Attendentes igitur ad id, quod anxietate praeſente in anima occurrit, teſte experientia, optima omnium rerum magiſtra, deprehendemus, ingratam ſemper tunc in mente adeſſe ſenſationem. Cum vero haec a certis in corpore humano praeſentibus mutationibus, tanquam ſuis cauſſis, oriatur, has vt ſollicite indagemus, pertractationis & noſtri inſtituti ratio requirit, praeſertim cum his ſublatis illa quoque ceſſare debeat.

§. II.

§. II.

Definitio anxietatis.

Si omnes istos, qui de anxietate conqueruntur, attentiori contemplamur mente, & simul in caussam, quae in corpore latens anxietatem producit, inquirimus, experientia nos conuincet, in iis omnibus motum sanguinis progressiuum vel quoad vniuersum corpus, vel quoad partem ita esse impeditum siue retardatum, vt cordis motui creet resistentiam, atque hinc anxietatem producat. Quae igitur cum ita sint, ANXIETAS definiri potest, quod sit *ingrata sensatio, quae ex motu sanguinis progressiuo ita impedito, siue retardato, vt cordis motui faciat resistentiam, oritur.* Cum vero sanguinis circulus vel in toto corpore, vel in parte eius retardari & difficilior reddi possit, patet hinc, anxietatem produci a motu sanguinis progressiuo vel in toto corpore, vel in parte eius impedito.

§. III.

Moribundi & polypo laborantes anxietates sentiunt.

Ex experientia constat quotidiana, homines, qui non subitanea abripiuntur morte, sed cum morbo antea conflictati eiusdem vi pereunt, in mortis articulo constitutos molestam illam percipere sensationem, quae appellatur *anxietas*, & vitae cum morte luctam, vti aiunt, nihil aliud, quam magnam esse anxietatem, qua affliguntur moribundi. Porro ex certissimis notum est Medicorum obseruationibus, miseros istos, quibus in arteria vel pulmonali, vel magna, quae *aorta* alias dicitur, polypus haeret, simulac corporis motu paulo vehementius sese exercent, diras pati anxietates, cessantes, vel

ſaltem remittentes, ſi quieti iterum ſe tradunt.

§. IV.

Anxietas oritur ab impedito ſanguinis ex cordis ventriculis egreſſu.

Mortem a progreſſiuo ſanguinis & humorum motu ſublato oriri, huncque vnice a ſanguinis ex cordis ventriculis expulſione dependere, veritas eſt, de qua dubitare omnino nefas eſſet. Qua de re, ſi cui morbi vi ſucceſſiue eſt pereundum, cordis vis mouens pedetentim ita debet imminui, vt ſanguinem ex ventriculis ſuis propellere nequeat. Cum vero aegri, quibus morbi vehementia eſt ſuccumbendum, in mortis articulo verſantes immanem ſentiant anxietatem §. III, illa neceſſario ab impedito ſanguinis ex cordis ventriculis egreſſu oriri debet. Neque de huius aſſerti veritate dubitari poteſt, cum, ſi in cauſſam anxietatis inquirimus, qua polypo, in arteria vel aorta vel pulmonali haerente, laborantes afficiuntur, dum paululum fortius ſe mouent §. III, nulla alia aſſignari poſſit, quam quod cordis ventriculi ob iſta obſtacula, in cordis vaſis modo dictis haerentia, ſanguinem ſuum debito modo euacuare & per arterias ſuas propellere nequeant. Simulac enim eiusmodi homines in quiete ſe tenent, ſatis bene ſe habent, neque id eſt mirandum, quia tunc ſanguis haecce obſtacula praeterlabi & per arterias paullo liberius expelli poteſt.

§. V.

Anxietas naſcitur, ſi vel ventriculus cordis dex-

Cor habet duos ventriculos, dextrum ſcilicet & ſiniſtrum. Ex illo emergit arteria pulmonalis, quae ad pulmones abiens in innumeros & infinite paruos diuiditur ramulos, & ſanguinem ad pulmones

nes defert; ex hoc vero arteria oritur magna, siue aorta, quae sanguinem ad omnes omnino partes, pulmonibus exceptis, propellit. Nunc oritur anxietas, si cordis ventriculi sanguinem suum debito modo expellere nequeunt §. IV. Qua de re anxietas producitur, si vel ventriculus cordis dexter, vel sinister sanguinem suum legitime per systolen propellere nequit. *ter, vel sinister sanguinem suum decenter euacuare nequit.*

§. VI.

Cum anxietatis sensus percipiatur, si vel dexter cordis ventriculus, vel sinister sanguinem suum eo, quo fieri deberet, modo expellere nequit §. V, sequitur, vt omnes istae caussae, quae impediunt vel impedire possunt, quo minus vel dexter, vel sinister cordis ventriculus sanguinem suum legitime expellere queat, anxietatem producant, vel producere possint. *Quaenam causae anxietatem producant, vel producere possint.*

§. VII.

Si sanguis per arteriae pulmonalis ramos, vel extremitates per pulmones vbique dispersas, progredi nequit, non potest non dextro cordis ventriculo nasci obstaculum, quod impedit, quo minus debito modo sanguinem ex cauitate sua expellere possit. Cum vero demonstratum dederim, ab eiusmodi caussa produci anxietatem §. VI, prona exinde fluit consequentia, anxietatem oriri, si sanguinis per arteriae pulmonalis ramos vel fines progressus impeditur, omnesque istas caussas, quae eiusmodi producunt effectum, etiam simul gignere anxietatem. *Anxietas oritur, si sanguinis per arteriae pulmonalis ramos progressus impeditur.*

§. VIII.

Causae, quae anxietatem ita producunt, vt debitam ventriculi cordis dextri euacuationem impediant, haerent vel in pulmonibus, vel extra illos.

His ita praemissis, nihil iam negotii erit, ex modo dictis illas detegere atque indicare caussas, quae anxietatem vel producunt, vel producere possunt, cum omnes, quotquot sunt & esse possunt, in eo conuenire atque id efficere debeant, vt plenariam ac debitam dextri vel sinistri cordis ventriculi euacuationem impediant §. VI. Infinitus quidem harum caussarum datur numerus, sed, ne earum multitudo & varietas sciendi cupido in inuestigando molestiam & difficultatem creet, monendum esse duco, eas, quatenus anxietatem ita producunt, vt sanguinis ex dextro cordis ventriculo egressum impediant, commode sic dispesci posse, vt vel *in pulmonibus*, vel *extra illos* haereant. Ab illis considerationis nostrae faciemus initium & deinde ad has progrediemur. Antequam vero ad illarum caussarum considerationem me accingo, notari velim, me non omnes omnino promiscue, sed frequentiores tantum & praecipuas, esse pertractaturum.

§. IX.

Causae anxietatis in pulmonibus haerentes subdiuiduntur.

Omnes, quae in pulmonibus haerentes anxietatem producunt causae, iterum sic diuidi possunt, vt vel haereant *in ramis ipsis arteriae pulmonalis*, vel *extra illos*. Illas primo nostro subiiciemus examini, & denuo melioris perspicuitatis causa ita dispescimus, vt vel in ipsis ramorum *arteriae pulmonalis parietibus*, vel in *sanguine* per hos fluente sedeant.

§. X.

Spasmus ra-

Ex causis, quae in ipsis ramorum arteriae pulmona-

monalis parietibus haerentes anxietatem producunt, eminet praesertim *spasmodica* eorundem *contractio*, quae, si tanta est, vt liberum sanguini per eos fluxuro praecludat transitum, non potest non anxietatem producere, cum omne id illam excitet, quod sanguinis per arteriae pulmonalis ramos progressum impedit §. VII. Arteriae enim non vi sua solum physica, quae ab earum elasticitate dependet, sed vi etiam vitali, quae fluidi neruei in ipsas influxum pro sua agnoscit caussa, se contrahere & caua sua angustare possunt, vti ex eo patet, quando homo sanus metu percellitur: Hic etenim pallet, eiusque partes exteriores contrahuntur & suarum fibrarum constrictione sanguinem rubrum repellunt, vnde etiam oritur pallor.

morum arteriae pulmonalis efficit anxietatem.

§. XI.

Inter caussas, quae in pulmonibus & praesertim in sanguine eiusdem haerentes anxietatem efficiunt, prae ceteris considerationem meretur tanta sanguinis spissitudo, vt per arteriae pulmonalis fines transire nequeat. Cum enim anxietas oriatur, si sanguis in pulmonibus per arteriae pulmonalis fines permeare nequit §. VII, idem euenire debet, si sanguis tantam acquisiuit spissitudinem, qua ad transeundum per arteriae pulmonalis extremitates ineptus redditur. Haec vero sanguinis spissitudo a duplici proficisci potest caussa, vel a nimio sanguinis per vasa motu, quo liquida ex corpore expelluntur, reliquusque sanguis inspissatur, vel a nimis tardo sanguinis per vasa progressu, quippe qui efficit, vt sanguis, natu-

Sanguinis spissitudo tanta, vt per fines arteriae pulmonalis transire nequeat, efficit anxietatem.

naturali sua indole ad cohaesionem procliuis, eo facilius concrescat. Illa sanguinis spissitudo, quae a priori oritur caussa, a Medicis nominatur *inflammatoria*, quoniam ob vehementem, qui cum ea coniunctus est, motum, ad inflammationem producendam est aptissima, & ex calore maiori, sanguinisque velocitate cognoscitur; haec vero, vtpote quae tardum sanguinis secum fert progressum, appellari solet *mucosa, frigida, iners, viscida*, & cognoscitur ex circulationis tarditate, frigore, colore cutis albo, habitu corporis tumido, & leucophlegmatico, minusque ad inflammationem excitandam, ob motum sanguinis admodum lentum, est apta.

§. XII.

Mucus in vesiculis pulmonum nimia copia collectus anxietatem producit.

Ad illas caussas, quae in ipsis pulmonibus herentes anxietatem producunt, pertinet quoque *mucus maiori copia in pulmonum vesiculis collectus.* Hic etenim, fibrarum & vasorum pulmonalium tonum & robur labefactando, liberum sanguinis progressum, ex dextro cordis ventriculo per pulmones ad sinistrum illius ventriculum, retardat ac impedit, vnde non potest non anxietas produci §. VII. Atque id experientia confirmat, vtpote quae docet, homines catarrhosis affectibus afflictos & catarrhis suffocativis humidis obnoxios, magnam circa cor & pulmones praesertim sentire anxietatem, adeoque hoc phaenomenon ex modo dictis sine vllo negotio explicari potest.

§. XIII.

Vlcus, obstru-

Si vlcere in pulmonibus praesente, quod in phthisi

phthisi contingit, materia purulenta maiori, quam par est, quantitate in pulmonum vesiculis accumulata haeret, sanguinis per pulmones transitus non potest non retardari, atque idem euenire debet, si pulmones obstructionibus, inflammationibus, scirrhis, vomicis & id genus aliis malis sunt obsessi, vnde patet ratio, cur aegri his malis obnoxii anxietate satis plerumque vehementi simul laborent.

ctio, inflammatio, scirrhus, idque genus alia mala producunt anxietatem.

§. XIV.

Causae, quae anxietatem producunt, haerent vel in pulmonibus ipsis, vel extra illos §. VIII. Priores iam iam considerauimus, merito nunc ad posteriorum considerationem accedimus. Hae iterum sic diuidi possunt, vt vel haereant *in cauitate pectoris*, vel *extra illam* & in cauitate abdominis. Ad illas caussas, quae extra pulmones quidem, sed adhuc in pectoris cauitate haerentes anxietatem efficiunt, pertinent aqua, pus, sanguis, extra vasa constituta & maiori copia collecta, neque minus praeternaturalis partium externarum, thoracis cauitatem constituentium, dispositio, qua illae partes, quae extrorsum vergere deberent, introrsum magis inclinant.

Diuisio causarum anxietatis extra pulmones sitarum.

§. XV.

Antequam ad illas me accingo caussas, quae extra pulmones & in abdominis cauitate haerentes anxietatem procreant, praemonendum & demonstrandum esse arbitror, quod omnes illae causae, quae respirationem impediunt, anxietatem producant. Quodsi enim sanguinis circulus libere & legitime per pulmones succedere debet, requiritur, vt respi-

Omnes istae causae, quae respirationem impediunt, anxietatem producunt.

 ratio

ratio modo decenti ac legitimo peragatur, nec quomodocunque laedatur, nec impediatur, id quod ex physiologicis satis superque apparet principiis. Qua de re omnes istae causae, quae liberum respirationis successum impediunt, eamque sensibiliter laedunt, non possunt non anxietatem producere.

§. XVI.

Ventriculus flatibus vel cibis nimis expansus anxietatem producit.

His ita praemissis, vt illas causas, quae extra thoracis cauitatem & in abdominis cavo positae anxietatem producunt, nostro subiiciamus examini, ordo exigit. Inter has *flatus* & *cibi maiori, quam par est, copia ingurgitati* & ventriculum & intestina ita distendentes, vt respiratio libere peragi nequeat, praecipuam satisque frequentem anxietatis praebent causam §. XV. Quod vero ab his modo memoratis causis respiratio difficilis reddi, impediri, atque exinde anxietas produci possit, nemini partium corporis humani structurae & physiologiae tantum gnaro obscurum & dubium videri potest, dummodo consideret, liberum diaphragmatis descensum, qui ad respirationem legitime peragendam necessario requiritur, a ventriculo, a flatibus vel ciborum maiori copia vehementer expanso, impediri, atque hac ratione debitum respirationis successum sufflaminari. Ex his potest simul multorum phaenomenorum, satis frequenter occurrentium, ratio facillime reddi, cur scilicet homo a largiori pastu anxietatem sentiat, & cur eidem hypochondriaci prae ceteris sint obnoxii.

§. XVII.

Flatus vel so-

Flatus, quos anxietatem producere posse, demon-

monstrauimus §. XVI, duplici modo hunc effectum producunt, vel sola violenta ventriculi atque intestinorum distensione, vel eadem vehementi harum partium expansione, sed simul cum spasmodica quadam earundem constrictione coniuncta. Posterius praesertim contingit in cardialgia, quae insigni circa ventriculi regionem dolore atque immani anxietate ordinarie stipata incedit, vbi aegri hoc malo afflicti flatum nec per superiora, nec per inferiora emittere possunt. Quodsi enim ventriculus a flatibus maximopere est extensus, eiusque orificia spasmo sunt constricta, flatus nullibi cedere possunt, & calore interno magis magisque expansi ventriculum admodum violenter distendunt, qui diaphragmatis descensum & liberam pulmonum expansionem impediens, non potest non anxietatem producere §. XV. Simulac vero spasmodica orificiorum ventriculi constrictio remiserit & ructus aliquot fuerint explosi, ventriculi parietes, antea vehementer distenti, non possunt non collabi & leuamen anxietatis afferre.

li vel cum spasmo coniuncti anxietatem producunt.

§. XVIII.

Illa anxietas, quam producit vehemens ventriculi expansio, a solis flatibus intus contentis producta, non adeo vehemens est, quam ista, quae ab insigni ventriculi per flatus distensione, cum spasmodica eiusdem orificiorum constrictione coniuncta, oritur, quoniam in hac flatus diaphragmati, descendere conanti, plane non cedunt, maximeque resistunt, quo non potest non anxietas persistere §. XIV. XVI; in illa vero magis cedunt & se facilius propelli pati-

Anxietas a solis flatibus non adeo vehemens est, quam illa, quae a flatibus & spasmis simul oritur.

untur, vnde anxietatis sequitur leuamen. Corripit haec anxietatis species illos prae ceteris homines, qui flatibus vexantur & de doloribus molestis, sub costis spuriis haerentibus, conqueruntur, atque hoc malo afflicti anxietatis sentiunt lenimen, si flatus vel sursum, vel deorsum exeunt.

§. XIX.

Impeditus sanguinis per infimi ventris viscera transitus anxietatem producere potest.

Pervenimus nunc ad eas considerandas caussas, quae ita, vt plenariam sinistri cordis ventriculi euacuationem impediant, anxietatem producunt, atque inter has praecipua & frequentior est, *impeditus sanguinis per infimi ventris viscera, & hepar praesertim, transitus.* Omnis enim, vti ex principiis constat physiologicis, sanguis venosus ventriculi, intestinorum, mesenterii, pancreatis, lienis atque omenti, illo excepto, qui a nutritione horum viscerum peracta residuus, peculiaribus venis in venam cauam defertur, colligitur in venam portae, quae hepar ingressa, mox in ramos abiens & postea in minores innumerabiles diuisa, per omnem hepatis substantiam distribuitur, atque bilis secretione peracta residuum sanguinem, venulis receptum, in venam cauam infundit. Hic sanguinis per hepar circulus vi structurae iam est difficilis, vnde facile in iis hominibus, qui salubri corporis motu carent, impedimenta libero humorum transitui nascuntur. Quodsi ergo sanguinis per venam portae transitus, a quacunque id fiat caussa, impeditur, venosum viscerum chylopoieticorum systema in illam se euacuare non potest, venae manent sanguine plenae & distentae, sanguis vero

arte-

arteriosus, per coeliacam & arterias mesentericas allatus, qui in has venas exonerari debet, stagnat pariter, sanguini ex sinistro cordis ventriculo per aortam pellendo in has arterias maior fit resistentia, & sufficienter in aortae truncum expelli nequit, vnde oritur anxietas §. VI, quae tamdiu durat, donec alii aortae rami dilatati recipere possunt illum sanguinem, qui alias per coeliacam & mesentericas arterias transire solebat.

§. XX.

Altera additur ratio, cur flatus anxietatem producant.

Patet ex §. XIX. altera, praeter eam, quam iam §. XVI. adduximus, ratio, cur isti, qui flatibus valde & frequenter vexantur, & abdomen ab iis distentum gerunt, anxietate affligantur. Cum enim, intestinis a flatibus vehementer expansis, sanguinis per infimi ventris viscera circulus impediatur, fieri non potest, quin exinde oriatur anxietas §. XVIII. Neque minus eiusmodi homines, qui sanguinem in vasis alunt adeo spissum, vt minus libere atque expedite per vasa in abdomine sita permeare possit, anxietate affici, ex eodem §. satis superque apparet, nec refert, vti ibidem iam monui, quaenam sit caussa, quae liberum sanguinis per abdominis viscera circuitum impediendo anxietatem producit, an sint flatus, an sanguinis spissitudo, sed scire sufficit, omnem istam caussam, expeditum sanguinis per infimi ventris viscera circulum retardantem ac sufflaminantem, producere anxietatem, quaecunque etiam sit & quocunque id efficiat modo.

§. XXI.

Anxietas oritur a transitu sanguinis per vasa, in superficie corporis sita, impedito.

Eodem, quo §. XIX. vsus fui, modo facile demonstrari potest, quod anxietas oriatur, si sanguis per vasa extrema, in corporis superficie sita, libere atque expedite transire nequit. Nascitur enim hac ratione sinistro cordis ventriculo iusto maior resistentia, quae eius plenariam impedit euacuationem, adeoque anxietatem procreat §. V. Causae vero, quae sanguinis per extrema vasa circuitum sufflaminare possunt, sunt infinitae, & haerent vel in sanguine ipso, vel in vasis; eas vero omnes, quotcunque sint & quocunque agant modo, in eo tamen conuenire, vt sanguinis per extrema in corporis superficie sita vasa transitum impediant, si anxietatem producere debent, clarum est atque perspicuum. Ex his ratio simul reddi potest, cur tempore frigoris febrilis tanta adsit anxietas: Incipit enim tunc contractis vasorum finibus, vti docet pallor in frigore febrili praesens, & debilitatis cordis viribus maior nascitur resistentia sanguini ex corde pellendo.

§. XXII.

De anxietate circa vitalia viscera eiusque signis diagnosticis.

Caussis, quae anxietatem producunt, ita pertractatis, expedit nunc ista scisicitari signa, ex quibus variae istae anxietatis species cognosci possunt, atque id eo magis est necessarium, quo certius sine iis nihil certe in earundem curatione determinari potest. Dedimus demonstratum, anxietatem oriri vel ab impedita dextri, vel sinistri cordis ventriculi euacuatione, §. V. eamque posteriorem iterum prouenire a transitu

tu sanguinis vel per infima abdominis viscera, vel per extrema in corporis superficie sita vasa retento §. XVIII. & XXI. Illam anxietatis speciem, quae minus debitam dextri cordis ventriculi euacuationem pro caussa agnoscit, nominabo *anxietatem circa vitalia viscera sedentem*; eam vero, quae ab impedito sanguinis per infima abdominis viscera transitu oritur, *hypochondriacam*. Quaestio ergo mouetur, quaenam signa anxietatis circa vitalia viscera sedentis praesentiam doceant? Quodsi ergo caussa anxietatis proprie haereat circa vitalia viscera, cognoscitur hoc malum adesse, ex laesione actionum vitalium, pulsus nempe & respirationis. Cum enim dexter cordis ventriculus legitime sanguinem expellere nequeat, arteriae sufficienter dilatari non possunt, adeoque pulsus debilis erit & vacillabit; atque eandem ob caussam breui extremorum frigus aderit, quia sanguis ad corporis extrema vsque non poterit propelli. Cum autem pulmonis per aërem inspiratum dilatatio requiratur, vt sanguis ventriculo dextro expulsus libere per arteriae pulmonalis angustias transire possit, ratio patet, quare aegri in hac anxietatis specie omni respirationis molimine sanguini in arteria pulmonali haerenti viam facere conentur, hinc illa suspiria & breuis & anhelosa respiratio, quam erecto corporis situ leuare conantur. Difficilis igitur respiratio, pulsus debilis & vacillans, atque extremorum frigus docent, anxietatis caussam circa vitalia haerere viscera.

§. XXIII.

§. XXIII.

Anxietas circa vitalia viscera producere potest obstructiones, & polyposas concretiones.

Cum sanguis in anxietate circa viscera vitalia haerente, ex dextro cordis ventriculo sufficienter expelli & per pulmones transire nequeat §. V. VI. & XXI. necessario hinc in dextro cordis ventriculo eiusque auricula & sinu venae cauae accumulabitur, his in locis stagnabit, &, cum ex sua natura in sanissimo etiam homine in concretionem adeo sit pronus, breui concrescet, liquidissima pars a crassiori secedens per arterias adhuc transibit, residuum vero eo magis inspissabitur, polyposas formabit concretiones, saepe postea, si ex hoc discrimine euaserint aegri, tota vita non resolubiles. Praeterea dum sanguis hac ratione spissus atque immeabilis redditur, per arteriarum in pulmonibus sitarum angustias transire nequit, sed stagnans obstructiones, &, accedente a tergo maiori impetu, inflammationes, hic subito in gangraenam transeuntes & certo citoque lethales, producet, vti in violentissima peripneumonia tristissimis toties constitit exemplis. Simul tunc adest intolerabilis angustia, quae efficit, vt miseri continuo corporis situm mutent & quaquauersum in lecto se iactitent, donec, infarcto penitus pulmone, suffocati pereant.

§. XXIV.

Quaenam signa anxietatis hypochondriacae praesentiam indicent.

Anxietas hypochondriaca non tantum quidem periculi & molestiae secum ducit, quantum prior, nihilominus tamen inde multa mala sunt metuenda, ac pariter molestissimo intolerabilis angustiae sensu aegros

aegros afficit. Distinguitur autem a priori, quod respiratio non adeo impedita sit & arteriarum pulsus satis sint expediti. Quamuis autem in hepate haereat obstaculum, sanguinis per venam portae transitum impediens, praecipuus tamen aegritudinis sensus circa ventriculum & inprimis circa eiusdem orificium superius, quod *cardia* appellari solet, percipitur, quem locum etiam semper aegri digito indicant. Neque id admodum est mirandum: Licet enim in abdominis visceribus, dum sanguis per arterias allatus vrget, nec venae interim se euacuare possunt, magna fieri debeat distensio, nihilominus tamen in iis, quoniam minus acute sentiunt, anxietatis sensus ab hac caussa parum vel plane non percipi potest. Cum vero, teste anatome, multi paris vagi rami circa superius ventriculi orificium excurrant, qui deinde per abdominalia distribuuntur viscera, non difficile est perspectu, ab illis dependere anxietatis circa hunc locum perceptionem, quoniam fieri nequit, quin sanguis, impedito eius per venam portae traiectu, in ventriculi arteriis accumuletur eiusque neruos vehementer distendat.

§. XXV.

Quaenam mala profici-sci possint ab anxietate hypochondriaca.

Si iam consideratur, anxietate hypochondriaca praesente sanguinis impeditum esse per hepar circuitum §. XII, facile patet, quot & quanta hinc metuenda sint mala. Sanguis enim in toto venae portae systemate hepatis obstructiones atque infar-

 ctus

ctus, extrauasationes & corruptiones producere potest, quin vasa, bilem iam secretam continentia, a vicinis infarctis & tumentibus comprimuntur, saepe etiam bilis vtriusque, cysticae nempe & hepaticae, ductus excretorii obstruuntur, vnde pessima putredo est exspectanda, quoniam bilis stagnatione citissime corrumpitur, vel nimis accumulata effunditur & gangraenam producit.

§. XXVI.

Spasmodica anxietas ab inflammatoria probe est distinguenda & quomodo.

Probe distinguenda est anxietas, quae a spasmo extremitatum arteriosarum oritur, ab illa, quae ab inflammatoria sanguinis spissitudine ortum trahit. Haec etenim semper febrem acutam habet comitem, atque ex hac cognoscitur; illam vero adesse demonstrant haec signa, quod nulla febris eam praecesserit, aegri temperies talis sit, vt solida tenerrima & fluida minus firma sint, animi motus praegressi fuerint & subitae validaeque liquidorum euacuationes, siue spontaneae, siue ab assumtis excitatae. Corripit haec anxietatis species illos praesertim, qui generis neruosi debilitate & sensibilitate laborant, ita, vt vel a leuissimo animi affectu summa anxietate, spasmis, doloribus mirabilibus, quid? quod conuulsionibus corripiantur, quales sunt homines malo hypochondriaco vel hysterico laborantes.

§. XXVII.

Anxietas

Spasmodica anxietas, de qua praecedenti §. locutus

cutus fui, minus periculosa est, quam ista, quae ab inflammatoria sanguinis spissitudine oritur. Quodsi enim illa adeo increuit, vt in animi deliquium incidant ea afflicti, spasmus soluitur, & quia tunc cor sanguinem versus encephalum debita vi propellere nequit & spirituum in neruos influxus intercipitur, eorum quoque inordinatus motus in partes cessat & anxietas leuatur. Docet hoc experientia quotidiana in foeminis hystericis, dum gulae musculi spasmo constricti interceptum aërem in oesophagi tubo retinent, qui calore loci expansus, tumorem magnum facit, vicina comprimentem, cum sensu instantis quasi suffocationis; simulac vero hae mulieres animo linqui incipiunt, spasmus soluitur, & valido ructu exploditur coërcitus aër, totumque malum cessat. Idem patet in laborantibus asthmate spasmodico: hi etenim, dum in ipso quasi mortis limine versari videntur, spasmo soluto reuiuiscunt, & centenos saepe eiusmodi patiuntur paroxysmos, semper inde emergentes, nisi toties repetito malo polyposae concretiones, vel morbosae vasorum circa cor, vel cordis ipsius dilatationes factae fuerint, vnde subitanea saepe mors sequitur. In anxietate vero, quae ab inflammatoria sanguinis spissitudine oritur, febris acutae praesentis impetus sanguinem in arteriarum extremitates fortius adigit atque impingit, omnique momento mali caussa augetur & breui mors sequitur, nisi subito solui possit obstruens illud inflammatorium, quod vero rarissime, vel plane non fit.

spasmodica minus periculosa est, quam ista, quae ab inflammatoria sanguinis densitate prouenit.

§. XXVIII.

Cura anxietatis variat pro causarum varietate.

Satis superque in antecedentibus dedimus demonstratum, anxietatem a multis iisque admodum variis proficisci caussis. Quodsi ergo illa est tollenda, eiusdem cura pro causarum, quae eam produxerunt, diuersitate erit instituenda, cum effectus non nisi caussa sublata possit tolli, & vnus idemque morbus vel symptoma diuersam requirat medelam, prout a varia caussa ortum duxit. Neruina & antispasmodica, vt liquor cornu cerui succinatus, essentia succini, castorei, & id genus alia, in anxietate spasmodica, qua foeminae hystericae corripi solent, maximopere & illico prosunt; verum eadem data in anxietate, quae ab inflammatoria sanguinis spissitudine oritur, febremque acutam secum fert, vera venena sunt malumque augent immaniter. Contra vero valida & larga sanguinis missio in posteriori anxietate summum est remedium; hystericis autem mulieribus, nisi simul plethoricae fuerint, vti aliae quaeuis validae euacuationes, summopere nocet. Patet ergo, prius huius mali causam esse indagandam, antequam cum fructu medela adhiberi possit.

§. XXIX.

Si anxietas oritur a spasmo arteriarum, illius causa est re-

Anxietatem a spasmodica vasorum arteriosorum, vel in pulmonibus, vel in corporis superficie sitorum, contractione oriri posse, euictum fuit §. X. & XXI. Hoc igitur posito, in curatione eo potissimum

mum est respiciendum, vt causa constrictionis istius spasmodicae indagando inueniatur & tollatur. Sed hic quam maxime est notandum, aliquando causam anxietatis spasmodicae esse incorpoream & a solo dependere animi affectu, vti videmus in hystericis aliisque ad animi affectus admodum procliuibus subiectis, quae vel leuissimo animi affectu abrepti in magnam incidunt anxietatem. Quandoque applicatur aliquid neruis, per varia corporis loca dispersis, quod eos irritat & totum saepe genus neruosum in consensum trahit & intolerabilem aliquando anxietatem producit. Sic moschi, ambrae gryseae aut zibethi fragrantia, solos olfactus neruos afficiens, hystericos paroxysmos saepius excitat; quin obseruationes docent medicae, neruos in locis etiam remotissimis corporis positos, dum irritantur, totum sensorium commune & omnes inde dependentes functiones turbare posse. Omnium tamen frequentissime miri isti obseruantur effectus, dum nerui per ventriculum & intestina dispersi ab acribus sordibus hic collectis, vel aliis corporibus irritantibus, afficiuntur, & saepissime talis anxietas spasmodica oritur in febribus a bile acriori, vel ante febrim praeexistente, vel sub febre genita, quae vero leni vomitorio dato feliciter tolli potest.

mouenda, si curatio eiusdem est instituenda.

§. XXX.

Quod si ergo spasmodica anxietas absque laesione respirationis, vel signis inflammatoriae sanguinis densi-

Si acre produxerit anxietatem

spasmodicam, hoc est demulcendum & expellendum.

densitatis adest, sedulo est inquirendum, an aliquid acre, in ventriculo vel intestinis haerens, anxietatis sit causa, atque hoc praesente cura ita est instituenda, vt acre istud demulceatur & leniatur, atque e corpore expellatur. Qua de re omnia ista remedia, quae acrimoniam demulcent, vel e corpore expellunt, in hac anxietatis specie prosunt & idcirco sunt adhibenda.

§. XXXI.

Quaenam remedia conducant in anxietate spasmodica.

Diluentia, oleosa, absorbentia, mucilaginosa, gelatinosa, qualia sunt decocta ex rasura cornu cerui, auena excorticata, hordeo, oryza, ex herbis & radicibus mucilaginem fundentibus, emulsiones, axungiae animalium, terrae pingues, olea expressa, & id genus alia, acrimoniam demulcendi & leniendi virtute gaudent. Cum ergo omnia ista remedia in anxietate spasmodica, quae ab acrimonia producitur, conducant §. XXX. hinc in eadem curanda pariter quoque illa secure adhiberi possunt.

§. XXXII.

Purgantia & vomitoria prosunt in anxietate spasmodica ab acrimo-

Vomitoria expellunt facilius acrimoniam, quae in ventriculo haeret, quam purgantia, vtpote quae illam, quando in intestinis commoratur, facilius euacuant. Hanc igitur ob rationem, si anxietas prouenit ab acrimonia in ventriculo haerente, vomito-

mitorio commodissime tollitur; si vero acre istud in intestinis haereat, purgante medicamento per aluum educitur. Si in infantibus anxietas a mole lactis coagulati in ventriculo haerente obseruatur, quam irrequieta corporis agitatione testantur miselli, illico cessat, simulac haec saburra vel vomitorio, vel purgante expellitur. *nia prouenienti.*

§. XXXIII.

Saepius vero euenit, vt acre, quod spasmodicam producit anxietatem, per has vias, superiorem scilicet atque inferiorem, exire renuat, sed longe subtilioris sit indolis, quo in casu illud per sudores e corpore est expellendum. Contingit id praesertim in febribus acutis malignis, a contagio ortum ducentibus, quae immani stipantur anxietate, non prius cessante, quam postquam venenum contagiosum sudore fuerit eliminatum. *Acre spasmodicam inducens anxietatem sudore est interdum eliminandum.*

§. XXXIV.

Ab animi affectibus, summis praesertim, magnam nasci anxietatem, veritas est, quam quotidiana docet experientia §. XXIX. Exinde igitur si prouenit anxietas modo dicta, ita instituenda est eiusdem curatio, vt praesens iste animi affectus, a quo hoc malum suam trahit originem, sopiatur, id quod fit, contrarium affectum excitando, vel animum aliis obiectis distrahendo, aut recreando. *Anxietas spasmodica ab animi affectu, tollitur hoc sublato.*

§. XXXV.

§. XXXV.

Relaxantia conducunt in anxietate spasmodica.

Relaxantia praeterea in anxietate spasmodica possunt curandi fine adhiberi. Cum enim spasmodica fibrarum & vasorum in hac anxietatis specie adsit contractio, quae liberum humorum per vasa transitum impedit, relaxantia vero illam imminuant, immo plane tollant, talia summo cum fructu hic adhiberi posse satis superque apparet.

§. XXXVI.

Narcotica & anodyna in anxietate spasmodica conducunt.

In omnibus istis casibus, vbi spasmodicae adsunt contractiones, summum remedium dant anodyna & narcotica, prudenter adhibita, quoniam spasmi ab inordinato fluidi neruei in fibras musculares influxu proueniunt, qui ab anodynis & narcoticis compescitur. Cum vero anxietas spasmodica contractionem vasorum arteriosorum spasmodicam pro sua agnoscat causa §. X. & XXI. ideo anodyna & narcotica, dummodo debita cum cautione vsurpentur, egregium in hoc malo exserunt effectum. Quantum autem boni ab horum vsu prudenti in morbis, ad anxietatem & alia pessima symptomata tollenda, sperari possit, docuit SYDENHAMIVS, qui intolerabilem in febre putrida variolosa anxietatem nullo modo compesci posse obseruauit, nisi anodynis, & quidem repetitis, si vrgeret hoc symptoma, immo monuit, plurimos hoc periisse morbo, quia his auxiliis destituti fuerint.

§. XXXVII.

§. XXXVII.

Pertractata anxietatis spasmodicae curatione, ad methodum medendi illius anxietatis speciei nunc progredimur, quam a *sanguinis spissitudine* oriri demonstrauimus §. XI. In hac vero anxietatis curatione eo potissimum est respiciendum, vt prius indagetur, cuius indolis sit sanguinis spissitudo, an sit mucosa, frigida, an vero inflammatoria §. XI, cum pro huius diuersitate diuersa quoque opus sit medendi ratione. Quodsi enim anxietas a spissitudine sanguinis mucosa, in quocunque haereat loco, oritur, quae tardum humorum progressum pro sua agnoscit causa, curatio ita est instituenda, vt haec spissitudo tollatur, quae indicatio obtinetur corporis motu legitime instituto, & resoluentium, stimulantium & roborantium remediorum vsu. Si vero anxietas inflammatoriam sanguinis densitatem, vel arteriae pulmonalis fines, vel vasa arteriosa in superficie sita, vel venae portae extrema obsidentem, pro sua agnoscit causa, curatio requirit, vt illud inflammatorium viscidum soluatur & diluatur, vasaque simul relaxentur, vt facilius transmittere possint illud, quod iisdem impactum haeret; omnium autem citissime curatio perficitur, si vtrumque simul obtineri possit.

Quo modo curatio anxietatis sit instituenda, si sanguinis spissitudo mucosa, vel inflammatoria illam produxerit.

§. XXXVIII.

Anxietas, quae ab inflammatoria sanguinis densi-

Quaenam

remedia conducant in anxietate ab inflammatoria sanguinis densitate proueniente.

densitate prouenit, summum secum fert discrimen, atque ideo in ea curanda efficacissima quaeuis simul & semel sunt adhibenda. Quam maxime autem tunc conducet, vt impetus, quo sanguis versus loca obstructa vrget, imminuatur, quia alias liquidissima tantum eius pars transprimitur, reliquum vero magis inspissatur & in maiores vasorum angustias pellitur, adeoque periculosum malum peius redditur. Larga hinc sanguinis missio prodest, nisi reliqua symptomata, vt extremorum frigus & pulsus debilis, iam doceant, parum sanguinis in corpore superesse. Deinde etiam quam maxime est curandum, vt diluens vehiculum sanguini admisceatur, & eius stagnatio remoueatur, in vsum vocando decocta diluentia, gelatinosa, cum melle, fructibus horaeis maturis, additis temperatioribus aromatibus, ne a talium decoctorum vsu corpus iam infirmum magis debilitetur; inprimis huc conducunt decocta ex herbis amaris lactescentibus, quibus summo cum fructu additur nitrum, cuius summa efficacia in inflammatorio viscido resoluendo abunde iam nota est. Proinde quoque insimul relaxantia, emollientia & diluentia, sub fomentorum, balneorum & epithematum forma cutis externae venis bibulis applicantur, inprimis circa loca affecta, vt haec a venulis recepta omni modo ad locum perueniant affectum. Eandem praestant vtilitatem clysmata, ex similibus speciebus parata, & parua copia, sed frequentius, iniecta. Quodsi

enim

enim maior liquidi copia in rectum infundatur intestinum, breui orietur nisus ad aluum deponendam, atque id expelletur iterum, quod iniectum fuerat, cum tamen indicatio hic postulet, vt clysmata diu retenta a vasorum venosorum, in intestinorum caua hiantium, osculis resorbeantur & sanguini misceantur. Optimam prae caeteris exserunt virtutem clysmata, si viscidum inflammatorium in venae portae angustiis haeret, quia a venis intestinorum in venam portae se exonerantibus recepta, ad locum affectum vix mutata perueniunt. Si inflammatoria sanguinis densitas in pulmonibus haeret, simplex hordei decoctum, cum oxymelle, nitro, roob sambuci, ribesiorum & similibus, hic prae ceteris vtilitate se commendat, & si omnia applicata minime profuerint, breui mors sequetur, neque hic pretiosissima remedia, ex lapide Porcino, bezoar, &c. aliquid efficere valent, quamuis a multis eximiis laudibus exornentur. Vapor praeterea aquae calidae cum herbis emollientibus coctae, vel infusae, inspirando in pulmones attractus, summum in sanguinis spissitudine eos obsidente habet vsum, quoniam sic directe pulmoni applicatur, vasa obstructa laxantur & impactus vasorum angustiis sanguis diluitur.

§. XXXIX.

Si anxietas oritur a ventriculo nimia ciborum *Quomodo*

curanda anxietas, ſi a flatibus, vel cibis larga copia ſumtis prouenit.

vel flatuum copia diſtento, haec tollitur cibis ex ventriculo per vomitorium, vel per purgans expulſis; flatus vero, qui anxietatem producunt, diſcutiuntur & expelluntur per remedia carminatiua leniterque laxantia, ſimul tamen eo eſt reſpiciendum, annon aliud malum ſit complicatum, vt hypochondriacum, quo curato flatuum quoque augmentum praecauetur.

T A N T V M.

